

Секція 5. Соціальна педагогіка

Атрошенко Т. Ю., викладач-стажист кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та дошкільної освіти,

Петкова А. О., студентка III курсу,

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

м. Мелітополь, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ ІЗ НЕПОВНИХ СІМЕЙ У НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

В останні роки значну увагу приділено формуванню в учнів загальнолюдських цінностей шляхом гуманізації та гуманітаризації навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі (С. Гончаренко, Ю. Мальований, Т. Третякова, К. Часова, Т. Яценко та інші дослідники). Адже саме гуманістичне ставлення сприяє набуттю особистістю позитивних ціннісних орієнтацій, які так необхідні сучасному суспільству.

Проблемі виховання дітей із неповних сімей присвячено наукові праці М. Докторовича, Н. Клімкіної, А. Конончук, В. Костіва та інших дослідників. А. Конончук стверджує, що надання соціально-педагогічних послуг неповній сім'ї сприятиме підвищенню самооцінки дітей, позбавленню дітей від постійного перебування в негативній обстановці в сім'ї шляхом організації активного змістовного дозвілля, формуванню навичок позитивної поведінки, допомозі дітям у покращенні успішності в навчанні [4, с. 53].

Негативна обстановка в сім'ї часто призводить до вдавання підлітків до протиправних вчинків. Соціально-психологічне обґрунтування роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, представлено в працях Н. Акімової, В. Білецької, Л. Вольнової, І. Оначук та інших дослідників. Л. Вольнова звертає увагу на те, що для підлітків характерними є такі прояви аморальної поведінки, як втечі з дому, бродяжництво, брехливість, негативне

ставлення до навчання, агресивна поведінка, безладні статеві зв'язки, субкультурні девіації (сленг, шрамування, татуювання) [2, с. 16].

Ціла низка науково-методичних досліджень відображає окремі аспекти соціалізації підлітків у загальноосвітній школі (М. Бойчук, І. Горошнікова, Н. Лавриненко, М. Макаров та ін.). Зокрема, М. Бойчук, досліджуючи роль школи в цьому процесі, зазначає, що важливою умовою соціалізації підлітка є його спілкування з однолітками, котре відбувається в загальноосвітній школі й різноманітних неформальних підліткових об'єднаннях. Суттєву роль у самовизначенні підлітка, у визначенні його статусу в очах однолітків відіграє належність до групи [1, с. 98].

У працях Р. Арцишевського, К. Насалець, М. Скаткіна розкрито методологічні основи реформування змісту шкільної освіти щодо активізації пізнавальної активності учнів. Натомість, саме соціальну активність у своїх працях розглядають В. Косовець, Н. Осипова, М. Уйсімбаєва та інші дослідники.

Педагог-науковець Н. Клімкіна зазначає, що комплексне сприйняття сфери актуалізації соціальної активності включає: домашньо-побутову сферу, природоохоронну, навчально-трудова, соціально-політичну, добродійну діяльність, сферу дозвілля та відпочинку [3].

Здійснене теоретичне дослідження, вивчення педагогічного досвіду та власні спостереження дозволили дійти висновку, що процес розвитку соціальної активності підлітків може ґрунтуватися на таких принципах:

- послідовності, системності та наступності;
- гуманістичної спрямованості виховного впливу;
- самодіяльності та творчої активності учнів;
- інтеграції виховних впливів сім'ї, школи, позашкільних закладів тощо;
- єдності індивідуального та суспільно-державного підходів до розвитку соціальної активності;
- врахування особливостей економічного і культурного простору, специфіки регіону та вікових особливостей підлітків.

Оскільки стійкі інтереси формуються у процесі діяльності, педагогічним завданням є створення умов, за яких така діяльність була б привабливою для дитини, емоційно забарвленою, відповідала б її віковим особливостям.

До соціально-педагогічних умов розвитку соціальної активності підлітків із неповних сімей у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи можемо віднести:

1. Залучення підлітків із неповних сімей до колективної соціально значущої діяльності (доброчинної, природоохоронної, соціально-політичної).

2. Робота з неформальними підлітковими групами в умовах школи.

3. Проведення профілактики правопорушень серед неповнолітніх.

4. Організація тренінгових занять з учнями з неповних сімей з проблем подолання підліткової агресивності, вирішення конфліктних ситуацій в середовищі ровесників і родині тощо.

5. Залучення підлітків до інноваційної діяльності (участь у творчих конкурсах, конкурсах соціальних проектів, олімпіадах, гуртках, добровольчих заходах, спільних зі студентами волонтерських рухах).

6. Увага до результатів діяльності підлітка, його досягнень, виробленого матеріального або духовного продукту; створення ситуації успіху.

7. Формування позитивного ставлення до виконання громадських доручень.

8. Формування в підлітка адекватної системи відносин із соціальними об'єктами, інтеграція особистості в соціальні групи, допомога в прийнятті форм соціальної взаємодії.

9. Зниження міри соціального тиску на підлітків.

10. Робота з батьками щодо залучення їх до діяльності школи.

11. Співпраця соціального педагога з учителями-предметниками, заступником директора з виховної роботи.

12. Розвиток у школі учнівського самоврядування.

Отже, підлітки з неповних сімей часто відзначаються схильністю до девіантної поведінки, що визначає потребу в особливій увазі до них з боку

педагогічного складу школи. Спрямування зусиль на розвиток соціальної активності підлітків сприятиме не тільки вирішенню питань негативних проявів та відсутності можливості до ефективного функціонування в системі суспільних відносин, але й сформує соціально компетентну особистість, здатну здійснювати самостійний вибір і приймати адекватні рішення у різноманітних життєвих ситуаціях.

Література:

1. Бойчук М. А. Роль школи в соціалізації підлітка / М. А. Бойчук // Наукові праці. Педагогіка. – 2014. – Вип. 234, Т. 246. – С. 97–99.
2. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах / Л. М. Вольнова. – Ч. 1. Теоретична частина. – 2-ге вид., перероб і доповн. – К., 2016. – 188 с.
3. Клімкіна Н. Формування соціальної активності підлітків із неповних сімей: теоретичний аспект проблеми / Н. Клімкіна // Наукові записки Тернопільського педагогічного університету. – 2007. – № 9. – С. 183–187.
4. Конончук А. І. Неповна батьківська сім'я як об'єкт соціально-педагогічної роботи / А. І. Конончук // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. – 2014. – № 3. – С. 50–56.